

Соколёнок

3/2018

май-июнь

Пазы

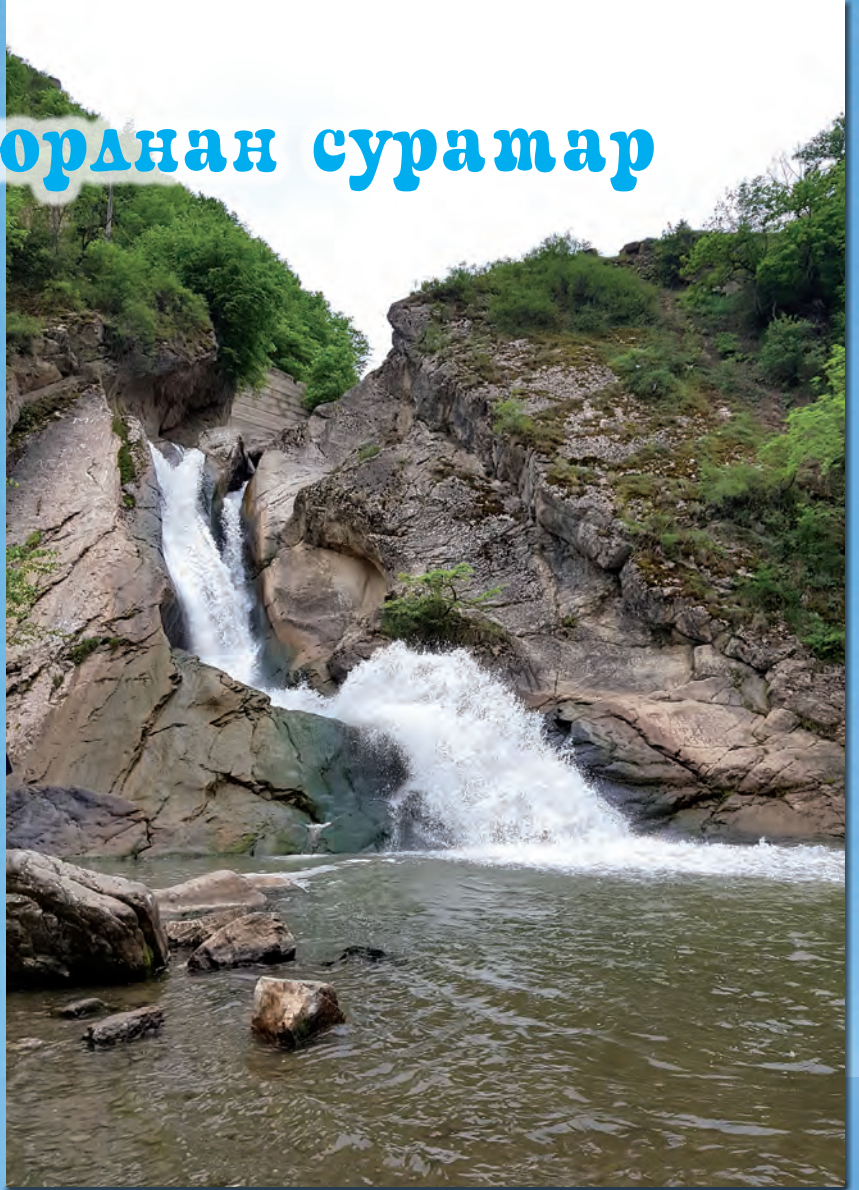

КЪЮБ ВАЗЛИК САБАН БИЦИДАРИЗ АДАБГЪУРАЙИ ДАГЪУСТАН РЕСПУБЛИКАЙИН ЖУРНАЛ

Гъалибвал ихъ фагъмиъ ва киваъ!

Багъри юрднан сура тар

УЧУХЪНА ХЯЛИЖВ ДУХЪНА

Паша МЯГЪЯМАДОВ

Дагълу гъул

Гъарсаб пичру зигури а гъи гъайлан,
БачукІ-бачукІди кум гъапІри гъар гъваълан.
ГъачІарккнуну ликар, гъилигси чан леъфиз,
Гъулра дабхъна, йивнуну гъюн дагъдин канчІлиз.

Кумракан гъварч духънайдарси, дифарра
Лигури а, али йишв'ин илмиш гъул,
УтІурснуну чпин гъаргъу гъузгъун юкъярра,
Гъарсаб дифран къюркъ вуну гъулан гъаравул.

Лавлан

Урнарихъ, ригъдикк къабири
Абгура улубкъу жандак,
Гъушу вахтар кІваин хури,
Хъана киври миж чан яшнак.

Кавал, ургам, ярлагъ бачукІ,
Лизи сумплар – абур машинан...
Амма гъарур вуну вахтнан лукІ –
Жинди лавлан хъубкъра яшнак.

Атлант

Кживну кІул, хилар ва гардан,
Дебккнү ава ягьал айван.
Амма, кьабир, хьтар узухъ
Дициб йигъ, апІру яв язухъ.

Такабур дарин яв мужри,
Гурдмар ликрин, фунин, мухрин!
Ккудукъ вари, уьбх ихъ айван,
Ухьуси, гьарсар хьуз гьайран.

Уьмрин таяр

Жигьил вуйи суратналан
Алдатура бабу чан хил.
Иб тутруври дердназ дугъан,
Шиклиан лигура жигьил.

Думу жигьил ва баб аьзиз
Дявдин вахтна вуйи таяр.
Баб гьитну, дявдиз гьушуриз,
Кьаби хьуб кьисмат гьабхьундар.

Табиаетдин сир

Хъютси гъафну
Йиз улдахъна мучлушин,
МикІлан паплар
Гъарилан йивури.

«Къвя» гъапІганси
Гъарабхну зав – мучлушин...
Гъул абгура
Къюркълин цІихъди дифари.

Гъибихъну гъул.
Хъивна микІра – аьламат,
Мучлушнаан
Гъергуз ккунда гъарариз.

Анжагъ гъардиз йишв,
Вазифа ва къисмат
Айиб аьян вушул,
Белки, дурариз.

Шакнан къюрд

Къюрдун звел хъубкъра магъа,
Пеэрин мукъахъна, сулси,
Гъафиганси хялижв багъа,
Ярквру кІаж рабгъура, пулси.

Амма къюрд масу гъадабгъуб
Ляхин гизаф алиб ву гъагъ
Ярквраз чазра къюрд ву аьгъюб,
Суст даршлуб дарапІди чуплагъ.

Вари ккунду йифун бацакк.
Вардиин къюрд вуйкІан хаин!?
Гъамци шаклувал гъубзри кІвак.
Шуладар фикир архаин.

Чударин васият

(Къиса)

НитІарин гъарзарихъ ЧІвалккарин гъулазди гъягъру рякъюн заин чру яйлагъар али гъарзарикк зурба хъарар кка. Му хъарариъ хъадукран кІуларийъ чвлин аъхирариъ ва мичІли вахтари марччар тІаъри шулу. Му хъарар табиаътди гъаци дюзмиш дапІнаки, мина анжагъ саб терефнахъандитІан рякъъ адар. Душвариъ агъзрариинди марччар аъри шулу. Гъадму рякъъ гъадабтІну, марччлихъан рякъюъ дахъиш, марччарин саламатвал уьбхюб читин шулдар. Му хъарар дегъзаманайиланмина марччар тІаъри, марччлихъанариз таниш ву.

Хъарарин зиин, чру майднариъ жюрбежюр къадарарин ва аъжайиб

жюрейин урхъарра ал ва накъишар кайи гъванар дахъна. Гъаму гъванарикан бязидар гъяркъю кас мюгътал шулу, дурариз дикъатниинди дилигди гъудучІвудар. Гъванарик марччармаларин, дажйирин ва жара гъяйванатарин ширкІарин лишнарра цІибдиктар. Гъадму гъванарин улихъ майдандиин хтун бицІи гъарра кади йирси гюмбетра рябкъюра.

Гъаму жюрбежюр кІалбарин накъишар кайи гъванари, кюгъне вахтарин гюмбетди йиз фикир чпихъна гъизигнийи: душван гъякънаан фициб ихтилат аш, думу аьгъю апІуз ккун гъабхъунзуз...

... Дегъзаманйири мушваъ гизаф

машгъур вуйи ургур чвуччвун саб адлу кюлфет яшамиш шули гъабхъну. Думу кюлфетдиз сар дирбаш гудул бабкан гъахъну. Лап биџиди имиди марччарихъ гъягъюри, му ляхниин жигъил бай гизаф машгъул шулу.

Учв ахю хъпахъ дугъан юкІв марччариин разиди ва йигълан-йигъаз му ляхниин лигим шули гъахъну. Марччар-ччиларин сестІан дугъаз хуш сес фукІан адайи. Марччарира мугъаз гъуншйиризтІан артухъ ччилар хури гъахъну. Марччарин фукъан ахю сюрюйигъ гъяди гъашишра, дугъаз гъарубдин «мяъ» ва ччилан баб марчч сесниинди агъю шуйи. Хъа марччарра дугъан сеснахъди кьил'инаси гъюйи.

Чарва фукъан зяифуб, ицруб вушра, дугъан хил кубкІубси, сагъ шуйи.

Гъаци сакъюдар йисарилан думу агъзрариинди марччарин эйси шулу. Му касс чан лайкълу зегъметну, хлин ва яшайишдин марццивали ва ликрихъди гъюру берекетну халкъдин арайиъ адлу ва гъюрматлу гъапІу.

Думу гъарган чан марччарин сюрйирин кІакІнаъ ади, кьюрд гъабшиган, галариз гъягъюри, хъад гъабшиган, сивариз гъюри шулу. Сивариан галариз гъягъру йигъар ва галариан сивариз гъягъру йигъар гизаф шадлудар шуйи. Тмуну чвйир кІуруш, гъулан-хулан ляхнар апІури, хутІлар урзури, хярар уршвур, яна гъялал зегъмет зигури гъулаъ яшамиш шулайи. Дурар чпин камаллу уъмриин ва аьдалатдиин гизаф разиди вуйи.

Хъадукран къялариъ думу, чан марччар галин ятгъарилан алдаъну, дагълу яйлагъариз адауз рякъюъ учІву. Къюдпи йигъан хябяхъган дурар НитІарихъ хъарарихъна хъуркъру. Саламатвал бадали вари марччар-ччи-

лар хъарариъ тІаъну, гъич сабдиканна хиял ктарди, марччлихънарихъди зарафатар апІури, шадди ва архаинди бали йишв адапІуру. Хъадукран гюзел гвачІнин ухди, марччар-ччилари завуъ меэрин сес ипну хъарариккан ккудучІвурайи вахтна, чан гъулаз дагъларин яйлагъариз тамаша апІбан бадали, юкІв хуррамди, жан пучІуди думу НитІарин гуриина удучІвур.

Лигуруш, Диричв ва Къалухъ дерйириъ ригъ али йигъан, диф гъяйиси, гъалин кум абхъна, гъулар-хулар џи ургура, гъарзар-кІуларийъ гъарайфигъандин сесер атІаргура.

Чудар мюгътал гъаши. Рябкъю-райиб нивкІ вушул, кІури, думу али йишв'ин гъах гъахънайи. Мугъан суствал амкІун-штун духъну, исккан зинади гъюрайи сар касди чІур гъапІу. Гъалабалугъ кайивалиан дугъхъан хъайи-хъайиси гафар апІуз шули адайи. Палтар дячІяргъну, ликар гъяцІлиди, уларилан нивгъ рубзури айи. Чан багагъна му касс хъуркъубси, Чудар, фуж вува, фу хабар ву, пну, гъерху. Гъялак ва гучІ дубхънайи касди, бегъемди гафар апІуз шуладаршра, хъахъри, гъамциб хабар туву:

«Накъ лисхъан, вари архаинди чпин ляхнарихъ хъайи вахтна, саризра хабар дарди, сан-гъисаб адрукъан къушмари гъулар-хулариина гъюжум гъапІну. Гъерхуб-хъерхубра дарапІди, ич малар-марччар ттадагъну, инсанариина аьрвалар хуз хъюгъну.

Залум душмнарин мицисдар зулмар гъяркъиган, жилар ва дишагълийир екІвар, дергсар, къюршар хъади дурариз аьксиди гъудужвну. Чпиз мютІюгъ даршлуган, душмнари ич гъулар-хуларик цІийир керчну, малмарчч ва имбу девлет тІараш гъапІну ва чпин хлиъ ахъу жилар-баяр, йивури, гъийихну.

Душмнарин къадар гизаф ву. Сар гъачІирин ерина йицІур чІивидар дийигъуру. Ихъдарира гъизгъин женг гъизигну, зурлу йивбарий гъунар улупну, душмандин эскрар хайлин пуч гъапІну. Амма дурар чпин къадарнаан уч'ин гъалиб гъахъну, гизаф ватанагълийир гъийихну, хъа, гъузну имбу сакъюдар магъа узуси авара духъна. Чапхунчйири мал-девлет тІараш дапІну, хъа гъамус гъамина, НитІарихъна гъюра.

Му гафар гъеерхъу Чударин рангар сабшвнубан дигиш гъаши, кІурударкІрубдихъ мюгътал духъну, думу али йишв'ин суст гъаши.

Лигуруш, душмандин инсафсуз къушмар НитІарихъиндира хъуркъу. Дурарин гъяйвнар цІийирси гъюрайи, хъа чпира вягъшйириси гъарйир апІурайи.

Дурарин гъанихваликкан ккадархъуз даршлуб аьгъю гъабши Чудар, чан марччарихъна къяляхъ хътаку. Дугъан улариз ишуб гъафи, дюн'я хъанара мучІу гъабши. Чан багагъ дийигънайи му касдин гъюниин хил иливну, гъапи:

– Узу гъялалвалиинди зегъмет гъизигу кас вуза. Йиз малар-марччарик, йиз ифдик саб мискъалра гъярам ктариз, жараринубдиз уьмрий гъич тямягъ гъапІу кас дарза. Бес, гъамциб гъялалвалиинди жвуву дугъри зегъмет дизигну, гъазанмиш гъапІу малмарчч, гъаних, алчагъ душмнариз тувуб зулум дарин? Гъялал жилар биябур апІурайи, инсанарин ифи ухру гъатму алчгъариз хъайиз йиз марччар гъялал ругариин гъванар духъну ккундузуз. Гъаци гъабшиган, йиз гъялал девлет душмандин хилиъ абхъдар, йиз халкъдиз кюмек тувбан бадали марччлихъан маргъ туриинди дигиш апІуз мумкинвал шулузуз, – гъапи Чудар.

Халкъдин ихтилатназ асас вуди, му балин вари малар-марччар, хуйирдажйир гъванариз дюзмиш гъахъну.

Гъаму йишвар гъийин йигъанра ихъ халкъди гъялал зегъметназна, гъялал касдиз гъюрмат вуди кІваина хури шулу,

Гъамусра марччлихънар хъадукра галариан сивариз гъюруган, дурар думу гуриина удучІвуру. Амма, аьдат вуйиганси, сифтена-сифте вартІан адлу ва гъюрматлу марччлихъан удучІвуру. Сагъ-саламатди гъюрайивалин лишан вуди, дугъу, му гурилан тюфенг йивну, хабар тувру, Диричв ва Къалухъ мягъялари думу ужуб хабар шадди къаршуламиш апІура...

Хиварин гъул – ихъ гирами Ватан ву

Багъа вухъуз ихъ Хван, Хазран ва Чвурдахъ,
Хиварин гъул – ихъ гвачӀинра, ихъ хябахъ.
Ухъу ярхлаз гъурхишра ихъ ликари,
Къяляхъ хуру мина ухъу фикрари.
КӀулиз гъахуз кӀваъ айикъан мурадар
Дадайиси къувват тувру багъри гъул,
Яркъу вуяв гележегдин сяргъятар
Уртахъ ужагъ, ихъ хиварин ахъю гъул.
ИлтӀибкӀнайи тӀубланси ву уьмрин рякъ:
ЮкӀв шад вуди, ачухъ шулу ихъ хабахъ.
Дюн'яйиин гъяйран вуди лицруган,
КӀван терезди майил-мадат ерцруган,
Абйир-бабар кӀваин хуру макан ву.
Хиварин гъул – ихъ гирами Ватан ву.

Хазран булагъ

Хазран булагъ,
Хъана увухъна дуфназа,
Яшлу шиван
Зияф духънай гамар'инди.
Бис йиз салам,
Увухъна йиз хил тувназа,
Балг гъи думу
Яв гъабгъу штун кулхар'инди.

Хазран булагъ,
Фуну гъюлериз гъубхунва
Йиз бици вахт,
Ушвниъ никкдин дад имиди?
Йисарилан
Хъана увухъна гъахунва,
Уъмрин буржар
Йиз гардандиъ къаб имиди.

Аьзиз булагъ,
Чулси гъюру, хъади сес шад.
Циб дубхънаву,
Чикъри – йиз к'ул'ин ч'арарси.
Узузра гъи
Аьгъязуз гъелбет, уъмрин дад.
Йисар гъергра
Са-сабди чвулин к'ажарси.

Узу уъмри,
Ав, лап дюднихънакъан арцину,
Яв ц'адлари
Абцируганси йиз гажин, гвар.
Йиз ликариъ
Терс гъванарра ягъч'ивур арсну,
Анжагъ узу
Алдакуз, карциуз гъахъундар.

Йисарилан
Тек лүфси узу адахъна,
Булагъ уву
Бина ккиву ругар'ина.
Бахтлу вуза –
Узхъан йиз дерд-гъам гъадабхъна,

Йиз риш'вахтси,
Гъубху уву гъюлер'ина.

Бахт ву – гъамгсиб
Яв штуъ гъи йиз къюбиб хил хъуб,
Алдахъура
Марци гъашар йиз хиларлан.
Йиз къисматнан
Ужубна пис, лизиб – к'аруб
Йиз булагъдиз
Рябкъюра гъи йиз улар'ан.

Апрелин гвачІин

Сагъ ибшири чав, ццийин апрель!
Мурадар хъуркъну.
Хъадукар хъади ихъ уъмрин
ГвачІин улубкъну.

Ликриин ал къабир, жигъил,
НивкІар чІур гъахъну.
ХутІлиан чар рабхурайи
Шад хабар гъафну.

Жвугърийи адабшвну кюкю –
Бегъер шул аьхюб!
Ригъдин, завуз дүфну имбу,
Машнак ка аьлхъюб.

Синийиъ, бугъ алдабхъури,
А хачун афрар.
Гъязур дубхъна шиир бикІуз
Йиз мухрин дафтар.

Акв хъайизкъан, ярхи йишвди,
Аьлхъюри зав'ан,
Лигура хядарин кюкйир,
Кюкйирси даркъван.

Ригъдин учІру нурариккан
Гъебгра диф кІару.
Мигъибтан яв кІваъ асуллагъ
Саб ният чІуру.

Кюрпе ликриин дийигъна –
Бахтлу ву дада.
Бали сабпи лик алдабгъу
Улубкъу вяда.

Татаб шула – баб хъа гъвалахъ,
Гам ачухъ ибшири.
Баб'инси багъри ругдиин
Бай ашукъ ишри.

Къюрдун йигъан

Аьхир улубзну миркклуцІ,
Жан аман!
Гъамус шулу, ав, яртуз
Ккунибкъан.
Гъадагъ канкйир, дис мярхяр,
Худнаъ ирч.
Гъамус ушвтар аязнан
Къяляхъ хъирч.
Тамшир хъиди гъамус бул
Миркклиин.
Палтар карцІдар – гучІ адар,
Йихъ сикин.
Хъа йиз аьхю бабаз гъаз
АйкІан хъял.
Шад вуйган гъи вари гъул,
Ич мягъял?..
Гъялхъча узунна йиз чи
Ич баб'ин,
ГурчІурайи, алдакнун,
Хъуз чиркин.
Рябкъюрайиб фу ву зуз,
Шли зуз кІур,
Фуж ву адашин кефйир
ГъапІур чІур?
Гъаз ич майдандин рякъбар
ЧІур дапІуну,
Рюкъдиинди миркклиин
Рякъ гъапІуну?..
Аьхюдар рази гъахънун
Лап дугъкан.
Хъа фици гъаври ишри
Зу дугъан?

Гъубзрайиб ву цІар...

Уьмрар ву жикъи, фикрар ву гизаф,
Уьлюбхназ'ина вахтнун чан гъирмаж.
Кюкйирси вухъа, аргъаж шлу, талаф,
Гъубзрайиб ву цІар – йиз рюгънан дилмаж

Лезги чІалнаан илтІибкІур Ш. Шагъмарданов

УкІан лаваш

Швушву дишла чІур гЪапІу маш.
– ХЪана дапІна укІан лаваш...
Пашман гЪахну швушван сижар,
Йисари дапІнайи кЪюжал.
– Жан швушв, гиран мапІан узкан.
Хураг гЪапІну кІури укІан.
МипІан думу, увуз ккундарш,
АпІарзавуз аш я бузбаш
ХЪа йиз жараб гЪабхъну кЪисмат,
АьгЪязуз укІарин кЪимат...

Дявдиъ гЪакІи жилир игит,
ГЪулариф уъл дубхънайи кЪит,
Хулаъ имдай ризкънан удар...
Фици апІурухЪа мадар.
БицІидари, гЪархну тамшир,
Агури шуй варжйир, шюшйир...
УкІан ашдик жини нивгЪар
Кахъри гЪаЪраза гаш йисар...

Саб ражари, тувну ургам,
ГЪадабгънийза саб сеъ мухан.
ЙигЪаг иливнийза цІиин,
ДюЪйирра улухури дид'ин:

– Ухди-ухди убхъ, мухан аш,
БицІидариз дубхънайиз гаш.
Хюра гЪабхънийишки, сацІиб,
Хулаъ машквар шуйи бицІи.
Йиз бализра шураз йигЪан
Саб-саб лаваш шуйи, укІан,
ЦІибсан аьгъ апІинай, лайлай,
УкІар хъиди, гЪафиган май.

ЦІиин илмиди мухан аш,
Йиз бицІидар гЪахъи яваш
НивкІуз гЪушу шадди машар,
Хиял апІин, дяви имдар.
ИпІрубдихъди абцІну а хал:
УкІан лавшар, цІикбар, уъл, кал...

ГЪаддиз гЪира, йиз швушв аьзиз,
УкІан ипІруб ккунду бализ,
Швуваз душнайи йиз шураз –
Шулдар тюгъмет гЪапІишра наз.

Ризкъназ дапІну ккунду гЪюрмат,
ДярябкЪри ризкъ кЪит гЪабхъи вахт.

*Лезги чІалнаан илтІибкІур
Ш. Къазиев.*

“Плази” журналин

Шиърар урхрударин конкурсдиъ гъалиб гъаши 33-нумрайин мектебдин ученик Азамат Ражабов.

Даттларин Уруждин гюмбет ачмиш апГурайи мяракайиъ.

Даттларин мектебдиъ.

«Плази» журналин дустар.

Даттларин Уруждин гюмбетдихъ.

уьмриан...

*Ш. Шагьмардановдин
70 йисаз тьялукь вуйи
мяракайиъ.*

*Даттларин гьулан «Лизи кьарнийир»
гюмбетдихъ.*

ДГУ-йин ва ДГПУ-йин студентарихъди.

*Дагъустан писателарин
антологийрин презентацияиъ.*

*Шиърар урхрударин
конкурсдин иштиракчийир.*

Даттларин мектебдиъ.

Тъузгъун дайга

УргцIур йис гъабхьи хъамхъам
 Тай шулинхъа йиз шуран!
 Лигарза узу дугъаз! –
 Хъял кади гъапIну ляхин...
 КкадабцIуз ккунда дяхин,
 Гъит ккилигри къаби хъарт,
 Риш дугъаз хъидар къисмат!...»
 Иванди гъапIу давам:
 «Аърза хъазухъ саб китран,
 Дабхъна думу, бейнава,
 Гъвалариъ ахъна урхъар,
 Къял'ин илтIикIна арчлар.
 Узу гъяркъиган, аъжуз
 Хъюбгъний ибшуз, ккарабгуз,
 Гъерх кIури, гъяркъган, увхъан,
 Чан дердназ, аш саб дарман,
 Фу тахсир ка, кIура, чак,
 Ккипуз мициб аъзабнакк?»
 Вазли тувнийи жаваб:
 «Китраз тувнайи аъзаб
 Гъаддиз ву, Иван, диди
 ХъютIюркъну сумцIур гими,
 Саб ихтияр адарди.
 Эгер чав къан дарапIди,
 Азад гъапIишки дурар,
 Аллагъдин хъибди къарар,
 Азадвал тувуб китраз,
 Дарман апIуб аъзабназ.
 Дидхъан кит шул, ккун гъабшиш,
 Чаз ккунибкъан яшамиш.»
 Мушваъ гъудужву Иван,
 Хаб алдагъу вазлилан,
 Шубуб мак гъапIу гарцIлиз,
 «Баркаллагъ!» кIури дидиз.
 «Чухсагъул!» гъапи вазли
 Рякъюъ учIврайи бализ, –
 Чухсагъул увуз, Иван,
 Йиз балин терефнаан.
 Салам гъайибх ич шураз,

Дерд, аьзаб тутруври кІваз,
ЧІяаьн кІура, йип, ишуб,
Гьар вахтна пашманди шуб,
Хьиди, йип, чазра жилир,
Кьаби хьарт ваь, хьа жигьил,
Гьархрадар, йип, учв учуз...
Гьарах, кьан шулу увуз.»
Сабансан дапІну икрам,
Рякьюь учІву ихь Иван,
ШвитІ хьапІну, кучу гьайвник –
ГьитІирху жакьвси аьйни.

Магьа хьайигьан гьайван
Жабгьури а китралан.
КуркІган гьайвнин ликар,
Рахура китран йирккар
Ва, гьагьиди зурба ушв:
«Йипайчва, багьридар, саб
Гьабхунчва узуз жаваб?»
«Гьялак мабхьан, кит, уву!»
КІури, дайча дийибгьу.
Гьулазди гьубшу гьайван.
Жям'аьт уч гьапІу гьулан,
Хьасин диди гьамци кІур,
ТІубччури чан бицІи кІул:

«Хьебехъай, эй гьуландар,
Ахьюдар ва даккни кас
Гьягьюз гьюлерин кІаназ,
Гьергай, кьан дарапІди зат,
Мушваь хьибди аьлаамат:
Гьамус гьюлер урхьиди,
Кит дериндиз гьябгьиди!»
Дишла гьуландар вари –
Баб, риш, бай, гьужа, гьари...
Ипну гьарай, чІигь, фигьан,
Алдагьу майдандилан.
Варди, ккитІну аьрабйир,
Иву мутму... чпихъ хьайи,
Гьипу улихь мал, гьайван
Ва улдучІву китралан.
ГьвачІиндиз му китриин
Илимдай саб чІивишин.
Дубснугь китран паплиин,
Гьарай гьапІнийи гьайвни:

«КудубчІвну, гьапну вазли,
Увкан саб зурба тахсир,
ГьитІну кІур уву гимйир,
Адарди саб ихтияр.
Эгерки уву дуар

Дишлади гъапиш азад,
КкудубкІуру яв аьзаб,
Аллагъ шулу рягъматлу,
Зийнар – сагъ, уву – бахтлу.»
Гъамци гъапибси, гъайван
Гъеебгу китран къяллан
Ва дубсу гъирагъдиин

Чуру маркІсиб дагъдиин.
Гъюл'ин гъеебгу лепе,
Рибшвуз хъюбгъю кит – тепе,
Абцу зурба ушв – душв'ан
ИтІибгъу лизи елкан...
Гимдин къялахъди гими,
УдубчІву сюри ярхи.
Гъарай-гъугъ гъабши гъалин,
Ва паччагъ хъергу гъюлин.
Гимйир'ан гъиву тупар,
Хъасин за гъапІу пайдгъар,
Гъиву ярхи зурнийир,
Кешюшна чан кюмекчйир,
Ккергъну Аллагъдиз дюъйир,
Лицурайи гимий'ин.

Матросари дурарин
Гафар апІури гужли,
Ккебгънийи жара мяъли:

«КІан-кІул адру зурба гъюл,
Аьхир адру укІу чюл,
Яв зиинди ич гимйир
Гъягъюри а, харабйир...»
Гъушу гъюл'инди лепйир,
Лепйириинди – гимйир.
Шадну, даршули ктирсуз,
Китру ккебгъу гъюл бикъуз,
Рижвну лепйир чархъури,
Гъапи гъарай апІури:

«Азадвал гъабхи инсан!
Йип, фу ккунди вуш узкан!
Йип, ккундуш гюрчег чІвакІар,
Даршиш гъизил балугъар?
Даршиш гъюлерин кІан'ан
Адабгъуза багъа гъван?»
«Ваъ, кит, думу савкъатар
Сабра узуз герек дар.
Шулуш, абг уву тІублан
Ич гюрчег Паччагъ шуран.
Паччагъдиз хъирснай швушван, –
КІури, дийигъу Иван.

«Ибшри, ибшри, дуст, увуз
 Фу ккунди ашра, абгуз,
 Мажбур вуза. Закуриз
 Гьамшвахь гьуз ккилигури,» –
 Кит, гьамци дупну бализ,
 Гьванси ис гьабхьи гьюлиз.
 Рижв йивну, ипу гьарай:
 «Осётрар» мина гьачай!»
 Осётрар дишла гьафи,
 Китру дурариз гьапи:
 «Закур гьачиндиз гьюлккан
 Дабгну абкьинай тублан.
 Думу шейъ» Паччагь шуран
 Ивна, кIур, сундхиъ рукьан.
 Фти, тамам дапIну бирмиш,
 Тублан узухьна гьабхиш,
 Дидиз лап заан гьуллугь
 Тувуз апIурза буйругь.
 Эгер хьадарди гьафиш,
 Вари апIарза басмиш!»
 Осётрар, дапIну икрам,
 Гьуш амур апIуз тамам.
 Магьа гьубшу хайлин вахт,
 Либхдар осётрарин бахт.
 Гьафи дурар гучIури,
 Паччагь китраз ктибтури:
 «Хьял мапIан учкан, паччагь,
 Жанар хьимдарчухь, валлагь,
 Саб леле имдар гьюлиъ,
 Таниш дару ич паплиз...
 Тублан наанкIа адар,
 Эгер аш дидкан хабар,
 Ашул саб жинжал ёршраз
 Думу ихь гьюлин кIаназ
 Гьябгьюри шулу хюрчаз».

Осётрар, дапIну икрам,
 Суддиз гьушу ва душв'аъ
 Амур гьибикIу китран:
 «Душну гьюлиъ ёрш абгуб,
 Дибисну улихьна хуб!»
 Му амур гьурху лещру
 Тувру цIийи табшуругь,

Дидин кюмекчи сомру
 Исикк чан кьулра зигну,
 Клару акьраби дикъат
 Иливу дид'ин печать.
 Духну мина кьуб дельфин,
 Табшурмиш гьаплу ляхин –
 «Къарар хьади илтИкIуб,
 Вари гьюлер'ин лицу
 Ва ёрш – надинж, акьюлсуз,
 Сикинвал агьдрю аьрсуз
 Наан аш, абгуб, бисуб,
 Паччагьдин улихна хуб».
 Дельфинар, дапIну икрам,
 Гъуш буйругъ аплуз тамам.
 Сифте гьабгу гьюлериъ,
 Хъасин гьабгъу нирариъ,
 Илдицу даграрилан,
 Амма бихъдай шил ёршран.
 Гьамус гьапIну? Дельфинар,
 Ишузкъан ацIну юкIвар,
 Хъадакурай... Ярхлаан
 Сабпну бици дагриан
 УтIурчвчу биши чIигъар,
 Гьалмагьал, гьарай-фигъан,
 Хиял апIин дагрикан
 Дубхьну а дяддин майдан,
 Ис шул дурар штун кIаназ –
 Элегна ёршна карась.
 «Сикинди гъузай, шейтIнар!
 ЧIяаьн, гьитай ичв чIигъар! –
 Гьапнийи дельфинари, –
 Ёрш, багахьна гьабч ари!»
 «Фужар вучваки, учуз
 Акьюл-гьир'ят улупуз! –
 КIубниди гьапи ёршру, –
 Гизаф хъял капIиш узук,
 Рубар курчварза учвук»
 «Агь фу пузахъа увуз,
 Динж'вал адру акьюлсуз!
 Увуз агьгюб элебгуб.
 Уьлкейилан илтИбкIуб.
 Гизаф гафар лазим дар!
 Урх ихъ паччагьдин къарар,
 Гьамсяатди гьязур йибхъ,
 Къан дарапIди гьубчIв улихъ!»

Урус чIалнаан илтИбкIур Ш. Къазиев

Марччлихънин ихтилат

– Ав-ав гъаци ву! Сивин цигъарин тум ккидипурайиб хлинцар кайи зиянкар ву!

Марччлихънарин клул'ин, дура-риз лап багахъ вуди завуъ айи ругъул дифарин карвандигъ жабгъурайи йицгихъударин вазлин лизишин гагъ дифарин къялягъ жин шулайи, гагъ дифарин къялгъян гъютгубччвурин, ихтилат аплурайи Пашайин машнаъ абхърайи.

Хайлин вахтна дагълар-дашларинъ яшамин шулайи Пашайиз душварин гъарсаб рих, гъарсаб гъарз аьгъюбси, наан фу ничхир аш, дура-рин аьмлар-уйинарикандра чан улихъ хъайи марччар-цигъариканси хабар айи. Дугъу чан марччлихъанвалин варитан ужудар рангариинди тяриф аплуз ккунди айивал дугъан ихтилатну улупуйи:

– Узу марччлихъанвалин гъул-лугъ, аплури къанна хъуд йис гъуш-ну. Йиз хилиъ айи чамах кабкери ккуру дубхъна. Эгер думу миъ-рин гъаринуб дайиш, ухдитан гъебцинийи...

Дагълариъ шлукъан вакъиъ-йир вари йиз уларики ккахъри шулу. Йицгуд-йицгихъуд йис мидиз улихъна мушвариъ сивин цигъарин, мудрарин лижар шуйи. Дура-рин ихъ гъулан багарихъ хъайи ямажарик жаргъури шуйи. Дура-рин гюрчег'вал ихъ йишварин ярашугъ ву. Амма дура-рин гъюблан-гъюбаз циб шула. Хюрчабнари дура-рин пис къаст аплурадар. Дура-рин тум ккидипури

айиб хлинцар кайи зиянкар ву: жара люкяр, чпиз ккабхъу мутму фу вушра дипну, ккебехъну дусру, амма му ухъу клурайи зиянкри хъадукра сивин цигъарин мудрар тланкъ аплуру, имбу вахтари клуруш гъюрар сулариз ва жара ничхраризра инсаф аплурдар. Дидин хлинцарин яркъушниин йиз хилиъ айи маргъарсдар шубуб алшул. Дидиз бици бай ккахъиш дидисну, гъич къюл хъайибсира дарди тибхур. Уву ужур хюрчабан вуш, гъапнура думу душмандиз саб аьмал апларва.

– Уву дугъаз, саб ражари заваригъ гъямпарин сес фици абхънайиш, гъаз

ктитдарва, Паша халу? – дупну, жигьил сар марччлихъни кИваина филавуш гъабши вакъиа гъабхну.

– Ав-ав, гъадмура гъабши ляхин ву! – пну, Пашайи чан ихтилат давам аплуз хъюгъну:

– Я касс, чигра кади. Диф гъайи сад йигъан завуъ аьмпаринна, цлузарин сес абхъну. Му ляхниин узу лап мюгътал гъашиза. Дугъри гъапиш, узуз му ляхникан юлдшариз ихтилат аплуз начди гъабхъунзуз. Дурари узуз заваригъ айидар малайикар ву, аьмпар гъапрудар ву, уву аьси духънаву, къаби дажи, пуз гучи гъабхъунзуз.

Дугъриданра, му ляхин гъабши ляхин ву. Заваригъ аьмпарин, цлузарин сесер ахъбаъра хлинцар кайи зиянкар тахсирлу вуйиштлан!

Дерейин тлихъан терефнаъ айи дагъдиъ бинайиин дабхънайи хъуб ваз дубхънайи курцил, чаз хабар хъайиз люкъран бацаригъ гъабхънийиштлан. Курцил гъабхуб дидиз зикв гъабхубсира дар!

Курцил хъади гъубшу люкъ ич клуллантина гъитибхну. Диди чапхун гъапу мутму, чан бацаригъ гъягъю ничхрар я Аждагъайин накъвдиинади, я йиччв айи гъарзариинади, вая балугъар гъайи рукар айи дагъларизди гъахуру.

Узуз гъеерхъу аьмпар гъадму курцилиан утлурччурайиштлан. Му ляхин узуз йиз улариинди гъябкъю ляхин вузуз. Диди ич марччаригъяна швнуб ччил, швнуб мудур гъухнуш, аьгъайвуз?..

Пашайи чан ихтилатнак гъапи йиччв айи гъарзар, балугъар гъайи рукар клуру йишвари фикрикк ккаъзу. Душвар узуз аьгъю йишвар вузуз. Ухъу душваризра рукъар хъа... Зав'ин али дифар гъюблан-гъюбаз ругъу рангнаан кларушин алди мучлушназ илтиклуз хъюгъну.

Ваз дифари ухдитІан чпин далда-йикк ккапІнайи. Ич улихъ хъайи цІин жюгъюм ухдитІан рюкъдин гунтІакк гъаабхнийи. Наънансивуш лап ярхла дагъларин къялхъян цІийир гьеречуз, бишидиси гъугърумар апІуз хъюгъну.

Бинайин улихъ хъайи майдандин сикин духънайи марччарин кІертІин гъагъи нефеснан ниъру гъавайиз умунвал рабгъурайи. Дагъдин гъабгъу гъавайихъан ламун хъайирин, никкди ниъ гъюрайиси шуйи.

Арабир марччари ва цІигъари апІурайи угъйирина, инчйири дахънайи кІертІин саламатвалиина жан хурайи. Дагъларитъ я цицІарин, я жакъварин сикин даршлу мукъмарна сесер адарди, душвар нивкІуъ айидарси вуйи. амма душварин саламатвал чІур апІурайидар гъюблан-гъюбаз багахъ шулайи цІийир гьеречувал, завар рахувал вуйи.

– Мархъ убгъиди, архайин шулахъа, баяр! – Паша халайи марччлихънариз сикин хъпан теклиф гъапІу. Марччлихънар гъацІар кумайикк, гъацІар верчарикк сикин гъаши.

Марччарин кІертІин гъар терефнахъ дахънайи хуйири эйсйирин архаинвал замин гъаравлариси уьбхюрайи.

– Узу Паша халуйи туву юртракк дахъунза. Йиз ЦІарабра, ютран канчІлиин кІул иливну, йиз багахъ сикин гъабхъну.

ЦІийир тюнтди гьеречуз, завар зарбди рахуз хъюгъну. Сифте сабкъюбди, хъа десте-дестеди юртраъ йивуз хъюгъю мархълин гъагъи цІадлари гужниинди ахуз гъитуйи. Яраб, гъамци мархъ убгъру йишван, юрт илипну, чІат ахубсиб неззет сарун айкІан!

Йиз хиялари уларикк ккабхъуз гъитрайи хлинццар кайи зиянкар гъюблан-гъюбаз улариккан ккудубчІвуз хъюбгъну. Узу нивкІуз гъушзу...

Цигъ гъипурин- гугахъ цѝа

Цигъ гъипурин – гугахъ цѝа,
Кѝуру айту, бицѝи дуст,
Абѝирихъан гъубзну а,
Гъич саб вахтна махъан суст.

Муртайиз дубхъну тямьгъ,
Гъич даршиди апѝуз аьгъ,
Ич Мягъмуду сад ѝигъан
Мурта адабгъну муг'ан

Пеэр гъилиркъну мушваъ...
Думу гъергну кѝуйва? Ваъ!
Чѝигъар гъапѝну, кубчѝвну хъял,
Хъа, пеэриз ѝивну къял,

Гъатхуб-лизиб дарпиди,
Гъубшу мурта фунизди.

Амма гъубзнийи балин
Кѝул'ин лизи зикв пеълин.
Мягъмудаз дидкан хабар,
Икибаштѝан, гъабхъундар.

Хъа бабу кѝуру бализ:
– Фу гъабхънувуш, ѝип аъзиз!
Шли гъивнуш ихъ пеълиз,
Мурта гъубшнуш шлин фуниз!

– Вагъ! Дупну, бай шул уъру,
Амкѝ гъафи хъюхъниз цѝару...
«Гъамус гъапѝуйкѝан узу?»
Бабу диван апѝуру.

Хъа бабу гъапѝну дугъаз:
– Хъебехъ, надинж, аннамаз,

Давди дупну айиб дар –
Цигъ гъипурин – гугахъ цѝа.
Жиниди гъапѝу ляхнар
Гъуздар даршиди ашкар.

Студентдихъан кагъаз

Салам увуз аьзиз, дада,
Увуз кагъаз бикІураза,
Хъабалгну шули адаршра,
Лизи кІаж къалми кабціраза.

Царарин садпи кІуларигъ
Хабар гъадабгъуруш узкан,
Шадди, сагъди му юрдаригъ,
Цийи уьмригъ лик ивраза.

Столихъ деъну ярхи йишвар
УдучІуру, нивкІ адарди.
Таниш гъахъну узуз мушвар
Рякъюрзуз уву нивкІукди.

Мушваъ узу урхураза,
Уьмур балгру пише дубгъуз.
Увуз икрам апІураза,
Яв зегъметназ чухсагъул пуз.

Дада Рашид мялим

Адлу кеспнан вува эйси
Диди увуз шадвал хури.
Яв насигъят шулдар йирси,
Бахтлу йигъар артухъ ишри.

Ручка бисну, сабпи ражну
«Дада» кІуру гаф гъибикІза.
Мялим, уву хил дибисну,
Илмиз сабпи гам алдабгъза.

Сабпи шикил аку ригъдин
Зигуз увхъан гъудубгъунза...
Гъавригъ тІаъбан гъарсаб ляхнин
Баракаллагъ кІури аза.

«Рашид мялим» кІура увуз,
Ужуб мяна иври гафнаъ.
Яв тербия заан вузуз,
КІваин хурза гъарсаб йишваъ.

* * *

Гъибтну му дюн'я сикинсуз,
Гъушунва учхъан гъаз вахтсуз?
Ул хъимиди яв гаф ебхъуз,
Насигъатарихъ хъебехъуз.

Инсандиз а, кӀур шубуб рюгъ.
Думу кивган, саб ругариз
Гъюбгъюру, кӀур, чан майтихъди,
Дабхъуз душваъ архаинди.

Къюбпиб зигур, кӀур, завариз,
Хъа шубубпиб либцуру, кӀур,
Жилариин инсанаригъ,
Туври къимат ихъ ляхнариз.

Дюн'яйиин му сикинсуз
Яв рюгъ алиб якъин вузуз.
Адар думу кючейиъ, ваъ,
А думу яв китабарийъ.

Гъузра, шаир, му яв ляхнар,
Ляхнарихъди рюгъра жил'ин.
Китаб абцну, урхуз хъюгъган,
Шулу уву гъарган кӀваин.

Бици кьягьялар

Мягьячгъала шагърин 32-ни нумраин
СОШ-дин ученикар Межидов Абдулкадир
ва Межидов Далгат.

Аьжалсуз полк

Соколёнок Плази

3/2018

май - июнь

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель :
Министерство печати и информации РД.

Регистрационный номер
ПИ №ТУ05-00348 от 01.12.2016 г. выданный
управлением Роскомнадзора
по Республике Дагестан.

Издается с января 1990 г.

Руководитель – главный редактор
Мурад Ахмедов

Редколлегия:
А.Исмаилов (зам. гл.редактора)
Т.Зургалова (ответ. секретарь)
Ф.Султанова (редактор выпуска)
П.Асланов
Г.Омарова
Ш.Шахмарданов
С.Кюребегова
А.Абдурахманов
Э.Ашурбекова

Художественный редактор З. Даганов
Технический редактор Т. Лузина
Художник номера А.Самарская

Формат 60x84 ¹/₈.
Уч. изд. л. 3, 11.
Уч. печ. лист 3, 26.
Бумага офсетная.

Выход в свет 6.07.2018 г.
Тираж 363 экз.
Заказ № 204.

Типография:
ООО «Издательство «Феникс-пресс».
Адрес типографии: 367018, РД г. Махачкала,
ул. Петра I, 61.

Редакция и издатель: Государственное
бюджетное учреждение Республики Дагестан
«Редакция республиканских литературных
журналов «Соколенок» и «Литературный
Дагестан».
Адрес редакции и издателя:
367000, РД, г. Махачкала, ул. Даниялова, д.55.

Электронный адрес редакции:
litdag@mail.ru

Табасаранский язык.

Индекс: на год - 31170,
на полугодие - 78433.

Цена свободная.